

ΑΡΧΑΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1

Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (ή τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνο τον ανηφορικό δρόμο, και, αφού ανεβούν και δουν αρκετά (το αγαθό), να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Και ποιο είναι αυτό; Το να μένουν συνεχώς εκεί ψηλά, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβαίνουν κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν μερίδιο από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας.

Έπειτα (μα πώς), είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

B1

a)

Με τον όρο «μέγιστον μάθημα» ο Πλάτων εννοεί τη θέαση της Ιδέας του αγαθού, την ύψιστη γνώση, που τελικά συμπίπτει με το αγαθό, καθώς ο Πλάτωνας υποστηρίζει μια νοησιαρχική ηθική, δηλαδή η γνώση της αλήθειας δεν μπορεί παρά να οδηγεί κατά αναγκαιότητα σε ηθική πράξη, στην πραγμάτωση του αγαθού. Σύμφωνα με το σχόλιο του σχολικού εγχειριδίου, ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον τον όρο «αγαθό», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Ἄγαθόν» πάντως είναι:

α) το «εἶναι» και ό, τι διατηρεί το «εἶναι»,

β) η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα, γ) ό, τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη.

Η έκφραση «αὐτὸ τὸ ἀγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης. Πάντως, ήδη στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθόν» ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

β)

Στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου ο Πλάτωνας, διά στόματος Σωκράτη, θα χαρακτηρίσει το αγαθό ως εξής:

- α) το αγαθό είναι η μεγαλύτερη αξία («μέγιστον μάθημα»), αφού αυτό πρέπει να κατακτήσουν όλοι οι άνθρωποι και κυρίως όσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας,
- β) το αγαθό **μπορεί να προσεγγιστεί** και να το θεαθεί ο άνθρωπος, όχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με την καθαρή νόηση («ἀφικέσθαι», «ιδεῖν», «ἰδῶσι»)

Ο Σωκράτης θα υποστηρίξει ότι οι θεμελιωτές αυτής της πολιτείας, «οἱ οὐκιστές», έχουν χρέος να εντοπίσουν τους πιο χαρισματικούς ανθρώπους, τις «προικισμένες φύσεις» και να τους εξαναγκάσουν να οδηγηθούν προς το «μέγιστον μάθημα», δηλαδή στη θέαση και την ιδέα του Αγαθού και τελικά, στην τελείωση τους. Η θέαση του Αγαθού θα επιτευχθεί βέβαια με την παιδεία. Αυτή θα αξιοποιήσει τα χαρίσματα αυτών των ξεχωριστών ανθρώπων. Όταν λοιπόν οι «πεπαιδευμένοι» ανυψωθούν πνευματικά και ανεβούν τον ανηφορικό δρόμο που τους οδηγεί έξω από το σπήλαιο, όταν αντικρίσουν το Αγαθό, τότε ακριβώς πρέπει να υποχρεωθούν να κατεβούν στο σπήλαιο κοντά στους δεσμώτες, να ασχοληθούν με τα πρακτικά προβλήματα μετέχοντας στους κόπους και τις τιμές, και να γίνουν άρχοντες της πολιτείας.

γ)

«καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἰκανῶς ἰδῶσι»

Ο Σωκράτης στο σημείο αυτό επιστρέφει στην αλληγορία του σπηλαίου και χαρακτηρίζει την πορεία προς το Αγαθόν ως την **ανάβαση από τα βάθη του σπηλαίου, την έξοδο προς το φως και τελικά τη θέαση του ύψιστου Αγαθού.** Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, **το Αγαθόν είναι το μέγιστο μάθημα, το ύψιστο σημείο της γνώσης, είναι το φως, ο ήλιος, η αλήθεια.** Αντιθέτως, με τη συνδρομή της παιδείας είναι δυνατόν ο άνθρωπος να το προσεγγίσει («ἀφικέσθαι»), να το αντικρίσει («ιδεῖν»), να το δει επαρκώς ώστε να το κατακτήσει, να το μάθει («ἰκανῶς ἰδῶσι»). Μόνο οι προικισμένες φύσεις, οι **άριστοι είναι αυτοί που μπορούν να φτάσουν στην ύψιστη αυτή γνώση.** Οι περισσότεροι άνθρωποι δεν έχουν εκ φύσεως την **ικανότητα να αναρριχηθούν τόσο ψηλά** και να κατακτήσουν την κορυφή της γνώσης και της αλήθειας, δηλαδή τη θέαση του Αγαθού. Για να φτάσουν οι προικισμένες φύσεις **στη θέαση του Αγαθού, απαιτείται κοπιώδης προσπάθεια, συνεχής και δύσκολος αγώνας.** Είναι **ανηφορικός και τραχύς ο δρόμος προς την κατάκτηση του μέγιστου αυτού μαθήματος.** Η επανάληψη της λέξης **ανάβαση** («ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες») υπογραμμίζει την ανηφορικότητα, τη δυσκολία αυτής της πορείας. Η γνώση του Αγαθού είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για να αναλάβει κάποιος τη διακυβέρνηση της πολιτείας.

Μόνο όποιος δει τον «ήλιο», όποιος λάβει το μέγιστο μάθημα, έχει τις προϋποθέσεις για να αναλάβει τις τύχες της πόλης.

B2**α)**

Ο Σωκράτης στην απάντησή του στην ένσταση του Γλαύκωνα προσωποποιεί τον Νόμο και του αποδίδει τρεις βασικές λειτουργίες του με τις οποίες επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές (**«συναρμόττων, ποιών και έμποιών»**) για να καταδείξει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες του Νόμου, που αποτελούν και τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης :

α. «συναρμόττων τούς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη» : η κοινωνική λειτουργία του Νόμου και τα μέσα επίτευξης της κοινωνικής αρμονίας

Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την **κοινωνική λειτουργία του Νόμου**, καθώς επιδιώκεται η **κοινωνική συναρμογή των πολιτών**.

Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της **αρμονίας** τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «έπιθυμητικόν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδές» και το τελευταίο στο «λογιστικόν»), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η **αρμονία**, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη **δικαιοσύνη**, στην **ομαλή συμβίωση** μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην **ευδαιμονία**. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου (βλέπε εισαγωγή σχολικού εγχειριδίου).

β. «ποιών μεταδιδόναι ... ώφελειν» : η οικονομική λειτουργία του Νόμου

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο **οικονομική λειτουργία**. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον **καταμερισμό της εργασίας**, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αύταρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. **Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του**, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται **σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης**.

Αυτό σημαίνει ότι κάθε πολίτης, ανάλογα με την τάξη στην οποία ανήκει, **υποχρεώνεται να προσφέρει στην πόλη αυτό που μπορεί να προσφέρει** («τῆς ώφελίας ἦν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ώφελειν»), χωρίς να υπερβαίνει τα όρια των δυνατοτήτων και ικανοτήτων του, των αρμοδιοτήτων και καθηκόντων του. **Κάθε τάξη πρέπει να κινείται μέσα στα αυστηρά πλαίσια που έχουν τεθεί** : οι δημιουργοί παράγουν αγαθά και συντηρούν τους πολίτες, οι φύλακες –επίκουροι φρουρούν την πόλη και οι φύλακες- βασιλείς διοικούν. Δεν ενεργούν εκδηλώνοντας την ελεύθερη βούληση τους, δεν ασχολούνται με ό,τι αυτοί επιθυμούν(«οὐχ ἵνα ἄφιη τρέπεσθαι ὅπη ἕκαστος βούλεται»), αλλά η δράση τους καθορίζεται από το νόμο στο πλαίσιο της συνολικής λειτουργίας του κράτους και με σκοπό την κοινή ευδαιμονία.

γ. «καὶ αὐτὸς ἔμποιῶν ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως» : η **παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου**

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η **παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου**, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την **κοινωνικότητα** και ακόμη περισσότερο **αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες** που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος **θέτει όρια και περιορισμούς** στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων- βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

β)

Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την **πειθώ** και τη **βία** (Πλάτων, *Νόμοι*, 7 2 2 b : ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθώ με τη βία) . Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την **πειθώ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.**

γ) η κατάκτησή του είναι **δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα** («άναβῆναι», «ανάβασιν», «άναβάντες») . Πρόκειται για μια ανοδική πορεία, που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ήθους. Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το *άνω* και την *ανάβαση* χρησιμοποιούνται μεταφορικά για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει

Με την **πειθώ**, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. **Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.**

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η **βία**. Πρόκειται για τον **καταναγκασμό** που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, **στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον»**, στον οποίο ο φιλόσοφος- νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνειδηθεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Αυτός ο λιτός και ευσυνειδητος τρόπος ζωής αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του βιβλίου μας: τόσο οι φύλακες όσο και οι φιλόσοφοι- βασιλείς στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας δεν έχουν προσωπική περιουσία, πολυτελείς κατοικίες, ούτε καν οικογένεια, για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημά τους. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να

υποχρεώνει τους Αρίστους του πνεύματος (τους φιλοσόφους) να ασκήσουν την εξουσία.

B3

1. Κέφαλο
2. τον χορό
3. εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί
4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα
5. την Τυρρανίδα

B4α

ἀφικέσθαι : ανικανοποίητος

εἶπον : ρήμα

ἰδεῖν : ιδέα

μεταδιδόναι : παράδοση

B4β

- Ποτέ δεν αντιμετωπίστηκε σοβαρά από τους φίλους του γιατί τον θεωρούν λιγάκι αγαθό.
- Η ύπαρξη τρομερών πόνων κατά τη διάρκεια της γέννας φοβίζει την επίτοκο
- Οι διεφθαρμένες ενέργειες της κυβέρνησης συνετέλεσαν στο να χαρακτηριστεί ο πρωθυπουργός φαύλος από την αντιπολίτευση.

ΑΙΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**Γ1**

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική. Και οι δυο τους ασχολούνται με θέματα που, κατά κάποιον τρόπο, αποτελούν μέρος των γνώσεων όλων των ανθρώπων και δεν ανήκουν στο περιεχόμενο μιας συγκεκριμένης/ειδικής επιστήμης. Γι' αυτό το λόγο και όλοι, κατά κάποιον τρόπο, οι άνθρωποι ασκούν και τη μία και την άλλη. Όλοι, πράγματι, ως ένα σημείο, οι άνθρωποι δοκιμάζουν και να κρίνουν και να υποστηρίξουν ένα επιχείρημα και να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και να γίνουν κατήγοροι. Από τους περισσότερους, λοιπόν, ανθρώπους κάποιος αφενός τα κάνουν αυτά τυχαία, ενώ άλλοι εξαιτίας μιας συνήθειας ως αποτέλεσμα άσκησης. Επειδή όμως και οι δύο αυτοί τρόποι είναι δυνατοί, είναι φανερό ότι τα πράγματα αυτά μπορούν να γίνουν και με την εφαρμογή μιας ορισμένης μεθόδου. Γιατί, λοιπόν, κάποιος πετυχαίνει ενεργώντας και από συνήθεια και άλλοι στην τύχη, μπορούμε, πράγματι, να διερευνήσουμε και να βρούμε την αιτία: όλοι τότε θα συμφωνήσουν ότι αυτού του είδους η διερεύνηση είναι, στην πραγματικότητα, το έργο μιας τέχνης.

Γ2.α.

ἀφωρισμένης : ἀφωρίσθη

ὑπέχειν : ὑπόσχεσ

πολλῶν : πλείσταις

δρῶσιν : δρώντων

Γ2.β.

«τά δέ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἄν ὁμολογήσαι/-εῖε τεχνῶν ἔργα εἶναι»

Γ3.α.

τῆ διαλεκτικῆ = Δοτική αντικειμενική στο ἀντίστροφος

ἐξετάζειν = τελικό ἀπαρέμφατο που λειτουργεῖ ως ἀντικείμενο στο ρήμα ἐγχειροῦσιν.

θεωρεῖν = τελικό ἀπαρέμφατο που λειτουργεῖ ως υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρήμα ἐνδέχεται.

ἔργον = κατηγορούμενο στο τοιοῦτον μέσω του εἰδικού ἀπαρεμφάτου εἶναι.

Γ3.β.

Εἶδος: Δευτερεύουσα, ἐπιρρηματική, αἰτιολογική πρόταση κρίσεως, καταφατική, ἐλλιπής ως προς το υποκείμενο.

Εκφορά: Με ἀπλή οριστική (ἐνδέχεται) που δηλώνει το πραγματικό αἴτιο.

Γ3.γ.

τῶν μέν πολλῶν : Γενική διαιρετική στο οἱ μέν

εἰκῆ : δοτικοφανές ἐπίρρημα του τρόπου (δοτική ως ἐπιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο δρῶσι)

ταῦτα : σύστοιχο ἀντικείμενο στο δρῶσι (ταύτας δράσεις)

διά τήν συνήθειαν : ἐμπρόθετος ἐπιρρηματικός προσδιορισμός του ἐξωτερικού ἀναγκαστικού αἰτίου στο ρήμα δρῶσιν